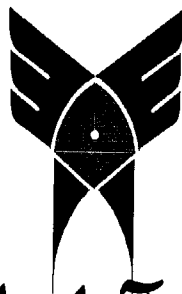
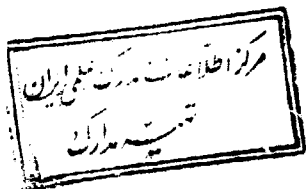

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دکتر

31/1/81

۱۳۷۹ / ۹ / ۱۶

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد کرمان

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی

موضوع

بررسی تطبیقی مدیریت اسلامی با مدیریت

در مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی

استاد راهنما

دکتر سید حمیدرضا علوی

استاد مشاور

دکتر مهدی لسانی

۴۸۸۹۵

نگارش

حسین شریعت

تابستان ۱۳۷۹

۳۱۸۴۸

موضوع:

بررسی تطبیقی مدیریت اسلامی با مدیریت
در مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی

توسط:

حسین شریعت

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی

از این پایان نامه در تاریخ ۷۹/۴/۲۷ در مقابل هیئت داوران دفاع به عمل آمده و مورد
تصویب قرار گرفت.

اعضاء هیئت داوران

استاد راهنما: دکتر سید حمید رضا علوی

استاد مشاور: دکتر مهدی لسانی

داور: دکتر اسدالله کارنما

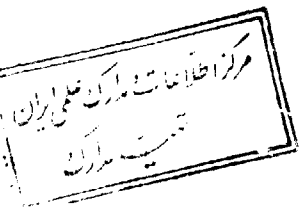
داور: دکتر یدالله جوادی

رئیس دانشگاه:

دکتر محمد حسین متقی

معاون آموزشی دانشگاه:

مجید غلامحسین پور

سپاسنامه

سپاس پروردگار عالمیان را سزااست

که به موهبت دانایی و فیض پژوهش، آدمیان خاکی نهاد را
رفعت ملکوتی بخشید و هم بدان امید که از دانش بی پایان خود،
دوست داران دل آگاه دانستگی را، اکرام فرماید.

«قطره دانش که بخشیدی ز پیش متصل گردان به دریا‌های خویش»

سپاس سزاوار:

استاد ارجمند و گرانقدر،

جناب آقای دکتر سیدحمیدرضا علوی

را که با راهنمایی‌های عالمانه خود،

موجبات شکل‌گیری این رساله را فراهم آوردند

و هم به رسم شکرانه‌گویی

شکرانه‌ای در خور، استاد ارجمند و فرهیخته،

جناب آقای دکتر مهدی لسانی

را که با فیض مشاوره مشفقانه خود، رهین امتنان فرمودند.

تقدیم بہ پیشگاہ

محمد (ص)

و

علی (ع)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	چکیده
فصل اول / □ ۱	
۲	« مقدمه »
۳	« تعریف موضوع تحقیق »
۳	« اهمیت و ضرورت تحقیق »
۴	« اهداف تحقیق »
۴	« سؤالات تحقیق »
۵	« تعریف واژه‌های تحقیق »
۵	مدیریت
۵	مدیریت اسلامی
۵	مطالعات تطبیقی
۶	مکتب
۶	مکتب کلاسیک یا مدیریت علمی
۶	مکتب نئوکلاسیک یا نهضت روابط انسانی
۶	مدیریت اقتضایی
۶	برنامه‌ریزی
۷	سازماندهی
۷	هدایت
۷	کنترل
۷	انگیزش

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	رهبری.....
۸	ارتباطات.....
فصل دوم / ۹ □	
۱۰	« مقدمه ».....
۱۰	مبانی نظری.....
۱۰	« تاریخچه ».....
۱۲	« مکتب اسلام ».....
۲۱	« مکتب کلاسیک ».....
۲۵	« مکتب نئوکلاسیک ».....
۲۷	« مکتب اقتضایی ».....
۲۹	« مروری بر تحقیقات انجام شده ».....
۳۴	« خلاصه ».....
فصل سوم / ۳۶ □	
۳۷	« روش تحقیق ».....
۳۷	« ابزار و روش جمع‌آوری اطلاعات ».....
۳۷	« روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ».....
فصل چهارم / ۳۸ □	
۳۹	« مقدمه ».....
۳۹	۴ - ۱ - ۱ - برنامه ریزی از دیدگاه اسلام.....
۳۹	الف) اهمیت برنامه‌ریزی.....
۴۲	ب) جایگاه مشورت در برنامه‌ریزی.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴۳	ج) محاسن برنامه‌ریزی
۴۳	۱- برنامه‌ریزی مانع ندامت
۴۴	۲- برنامه‌ریزی و حلال مشکلات
۴۴	۳- برنامه‌ریزی و استفاده بهتر از امکانات
۴۷	۴- ۱- ۲: برنامه‌ریزی از دیدگاه مکاتب دیگر
۵۱	۴- ۲- ۱: سازماندهی از دیدگاه اسلام
۵۸	۴- ۲- ۲: سازماندهی از دیدگاه مکاتب دیگر
۶۴	۴- ۳- ۱: هدایت: رهبری، انگیزش، ارتباطات از دیدگاه اسلام
۶۴	الف) هدایت
۶۶	ب) رهبری
۶۶	ویژگی‌های رهبر اسلامی
۶۷	۱- درایت و هوش
۶۷	۲- عدالت
۶۷	۳- اعتقاد به گفتار
۶۸	۴- استقامت
۶۹	۵- صداقت
۶۹	۶- تواضع
۷۳	ج) انگیزش
۷۵	الف) انگیزه‌های پنداری
۷۵	ب) انگیزه‌های مادی
۷۵	ج) انگیزه‌های معنوی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۶	راههای ایجاد انگیزه.....
۷۹	خصوصیات تشویق از دیدگاه اسلام.....
۷۹	(د) ارتباطات.....
۸۱	۴ - ۳ - ۲: هدایت: رهبری، انگیزش، ارتباطات از دیدگاه مکاتب دیگر.....
۸۱	(الف) مکتب کلاسیک.....
۸۱	الف / ۱) رهبری.....
۸۲	الف / ۲) انگیزش.....
۸۳	الف / ۳) ارتباطات.....
۸۴	(ب) مکتب نئوکلاسیک.....
۸۴	ب / ۱) رهبری.....
۸۵	ب / ۲) انگیزش.....
۸۶	ب / ۳) ارتباطات.....
۸۸	(ج) مکتب اقتضایی.....
۸۸	ج / ۱) رهبری.....
۹۱	ج / ۲) انگیزش.....
۹۱	ج / ۳) ارتباطات.....
۹۱	۴ - ۴ - ۱: کنترل از دیدگاه اسلام.....
۹۲	خودکنترلی.....
۹۲	انواع کنترل.....
۹۲	کنترل پیش‌نگر.....
۹۴	کنترل همگام.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹۵	کنترل باز خورد
۹۶	۱ - روش مستقیم بدون واسطه
۹۷	۲ - روش مستقیم با واسطه
۹۸	۳ - روش غیرمستقیم (بازرسان مخفی)
۱۰۱	تشویق
۱۰۲	تنبيه
۱۰۳	شرایط تنبيه
۱۰۴	۲-۴-۴: کنترل از دیدگاه مکاتب دیگر
فصل پنجم / □ ۱۰۹	
۱۱۰	الف (تطبیق برنامه ریزی در مکاتب مختلف
۱۱۳	ب (تطبیق سازماندهی در مکاتب مختلف
۱۱۶	ج (تطبیق هدایت : رهبری، انگیزش، ارتباطات در مکاتب مختلف
۱۱۹	د (تطبیق کنترل در مکاتب مختلف
۱۲۳	پیشنهادها
۱۲۴	کتابنامه

چکیده

موضوع مدیریت قدمتی به قدمت زندگی بشر دارد و امروزه مورد توجه صاحب نظران زیادی قرار گرفته است با توجه به فرهنگ حاکم بر این مرز و بوم پهناور، مدیریت اسلامی مورد استفاده بیشتری داشته و مسلماً که تحقق هدف تعالی و تولید را بیش از سایر شیوه‌های مدیریتی امکان پذیر می‌سازد هدف از این تحقیق تحت عنوان بررسی تطبیقی مدیریت اسلامی با مدیریت در مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی عبارت است از

- ۱ - تبیین وجوه تشابه و تفاوت مکتب کلاسیک با اسلام
- ۲ - تبیین وجوه تشابه و تفاوت مکتب نئوکلاسیک با اسلام
- ۳ - تبیین وجوه تشابه و تفاوت مکتب اقتضایی با اسلام

در این تحقیق فرضیات به صورت سئوال تحقیق ارائه شده و به شرح زیر می‌باشند

- ۱ - آیا مدیریت اسلامی در مقایسه با مدیریت کلاسیک از وجوه تشابهی برخوردار هستند؟
- ۲ - آیا مدیریت اسلامی در مقایسه با مدیریت نئوکلاسیک از وجوه تشابهی برخوردار هستند؟

- ۳ - آیا مدیریت اسلامی در مقایسه با مدیریت اقتضایی از وجوه تشابهی برخوردار هستند؟

در فصل دوم تحقیق یاد شده، مکاتب و مبانی نظری آنها به طور اجمال مورد بررسی قرار گرفته

است تا کار مقایسه آنها سهل و آسان گردد

روش تحقیق برای مقایسه مکاتب مذکور روشی توصیفی است که از نوع

کتابخانه‌ای می‌باشد در فصل چهارم که یافته‌های تحقیق است : برنامه‌ریزی،

سازماندهی، هدایت (رهبری، ارتباطات، انگیزش) و کنترل در مکاتب اسلام، کلاسیک، نئوکلاسیک، و اقتضایی از دیدگاه صاحب نظران مختلف مطرح شده و مورد مقایسه قرار گرفته‌اند.

با توجه به یافته‌های تحقیق انجام شده مشخص گردید که برنامه‌ریزی در اسلام با هدف تعالی و پیشرفت معنوی انسان صورت می‌گیرد و تدوین برنامه در این مکتب بیشتر جنبه معنوی انسان را مورد توجه قرار می‌دهد حال آنکه هدف از برنامه‌ریزی در مکاتب دیگر تولید است. معیار سازماندهی در اسلام بیشتر بر پایه تقوا و پاکی نیروهای کاری استوار است اما در مکاتب دیگر معیار سازماندهی تخصص می‌باشد و همین‌طور در مورد هدایت که هدف اصلی انبیاء و اولیاء خداوند است رسالت اساسی، راهنمایی افراد به سوی تعالی و کمال تا مرحله خلیفه الهی است در مورد کنترل نیز تفاوت عمده، نظارت نامرئی است که فرد مسلمان خدای سبحان را ناظر مطلق بر کارها می‌داند و معتقد است که خداوند بر همه امور آگاه است و هیچ‌کاری انجام نمی‌شود مگر به خواست او در صورتی که هدایت در مکاتب دیگر با هدف تولید انجام شده و کنترل جنبه اصلاحی را که در اسلام مد نظر است از دست می‌دهد و این مکاتب اهمیتی به کنترل و نظارت نامرئی قائل نشده‌اند

نتیجه این تحقیق بر این اصل استوار است که رسالت اصلی در مکتب اسلام هدایت انسان به سوی خودیابی است و برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، رهبری، انگیزش، ارتباطات و کنترل در این مکتب بایستی بر اساس موازین شرع و مقررات اسلامی باشد و هدف تعالی انسان را تامین نماید البته نه به این معنا که انسان جنبه مادی ندارد بلکه انسان هم جنبه مادی دارد و هم جنبه معنوی و بر مدیران است که با ایجاد فرهنگ اسلامی در سازمان، کارکنان را به سوی کمال و خودیابی هدایت کنند. پس برخلاف مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی که هدف تولید را دنبال می‌نمایند هدف در اسلام بر دو پایه تعالی و تولید بنا نهاده شده است و تولید در این مکتب تا زمانی دارای ارزش است که در خدمت تعالی انسان باشد

مدرس
اسلام
پروفسور تقی

فصل اول

« بیان مسئلہ »

موضوع بحث مدیریت که امروزه مورد توجه بسیاری از نظریه پردازان است قدمتی به قدمت زندگی بشر دارد و می توان گفت که از اوان تاریخ ضرورت های زندگی اجتماعی، انسانها را به همکاری گروهی واداشته است و باگذشت تدریجی زمان، همکاریهای ساده بشررنگ تازه ای به خود گرفت. انسانها برای محافظت خویش و مقابله با نیروهای مقابل و نیز برای رفع نیازهای مشترک خود به همکاری پرداختند و دریافتند که نتیجه همکاری از کار انفرادی بسیار موثرتر است. اما باگسترده شدن جوامع و رشد بی رویه جمعیت انسانی، وجود قوانین و مقررات اجتناب ناپذیر گردید و ضمانت اجرایی این قوانین چیزی نیست جز اداره صحیح و هدایت درست جامعه که در سایه مدیریت صورت می پذیرد و همین سلسله قوانین است که رفتار انسان را هدایت می کند. در گذشته فرهنگ غرب بر این کشور حاکم بود و سعی بر این بود که فرهنگ جامعه اسلامی از فرهنگ انبیاء و اولیاء خدا که سردمداران اسلام بودند فاصله بگیرد اما بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی زمینه مناسبی برای مدیریت اسلامی و نشأت گرفته از قرآن فراهم گردید. از آنجایی که مدیریت حاکم بر جامعه رابطه تنگاتنگی با فرهنگ آن جامعه دارد و فعلاً نیز در زمان بحرانی خاصی به سر می بریم بر دانش پژوهان است که خلأ فرهنگی ایجاد شده توسط غرب را پر کنند. البته بحث مدیریت که از ابتدای زندگی اجتماعی آغاز شد و هر پدری سرپرستی و هدایت خانواده خود را بر عهده داشت تا اواخر قرن نوزدهم به صورت یک دانش خاص مطرح نبود و مانند سایر علوم در قلمرو فلسفه قرار داشت تا اینکه در اواخر قرن مذکور جای خود را باز کرد و در ردیف سایر علوم همچون علم پزشکی، فلسفه و غیره قرار گرفت و بعد از آن بود که با پیچیدگی روز افزون سازمانهای نیاز به مدیریت هر روز بیش از پیش ضرورت یافت و هر مکتب به رفع مشکلات مدیریتی خود اقدام نمود. بدیهی است که با توجه به هدف مقدس اسلامی بحث مدیریت از فرهنگ اسلام اقتباس شود و در اختیار مدیران قرار بگیرد.

بایستی فرهنگ اسلامی زیر بنای دانشگاهها باشد و سرچشمه همه حرکت‌های زندگی قرار بگیرد که باز هم نیاز به سرمایه‌گذاری فرهنگی روی دانشگاهها دارد در حالیکه متأسفانه در دانشگاههای این کشور پهناور دروس مدیریت اسلامی به فراموشی سپرده شده‌اند و اگر هم مد نظر قرار می‌گیرند بسیار کم اهمیت تر از مدیریتهای گرفته شده از غرب، آنها را جلوه می‌دهند. البته هدف دور ریختن تمام مسائل غرب نیست بلکه بایستی از آنها نیز استفاده کرد اما در چهارچوب قوانین و مقررات اسلامی. باید مدیریتی را در این خطه اسلامی اعمال کرد که هماهنگ با فرهنگ اصیل اسلام و الگوهای ارائه شده انبیاء خدا و اهل بیت آنها باشد.

« تعریف موضوع تحقیق »

پیروزی انقلاب اسلامی در کشور ما، ایجاب می‌کند ارزشهایی که در گذشته حاکم بوده‌اند دگرگون گشته و اصول، قوانین و ارزشهای اسلامی جانشین آنها شوند. بدین ترتیب در این تحقیق تحت عنوان بررسی تطبیقی مدیریت اسلامی با مدیریت در مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی تلاش شده است که کلیات دیدگاههای مکتب اسلام در موارد برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل با دیدگاهها و نقطه نظرات مکاتب کلاسیک، نئوکلاسیک و اقتضایی مورد مقایسه قرار داده شود تا آنکه وجوه تشابه و تفاوت هر کدام از آن مکاتب در موارد مذکور در مقایسه با اسلام روشن و آشکار گردد.

« اهمیت و ضرورت تحقیق »

گسترش روز افزون سازمانها یکی از ویژگیهای بارز تمدن بشری است به این ترتیب با توجه به نیازهای جامعه، هر روز بر تکامل سازمانها افزوده می‌گردد، در نتیجه نیاز به دانش مدیریت بیش از پیش احساس می‌گردد. از آنجایی که ساختار فرهنگی هر جامعه به نوع خاصی از مدیریت نیازمند است، جامعه اسلامی با فرهنگ حاکم بر آن به شیوه‌های مدیریتی پیامبران الفت گرفته‌است. برای